

an 22 23

TENTAMEN INAUGURALE
DE
EXPLICANDO
CONSENSV PARTIVM
QVI NERVIS DEBETVR.

QVOD CONSENSV
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
PRAESIDE
PRORECTORE FRIDERICIANAE MAGNIFICO
VIRO ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
DOMINO
FRIDERICO CHRISTIANO IVNCKERO
PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORE ET PROFESS. PVBL. ORD.
FACVLTATIS MEDICAE H. T. DECANO,
PAEDAGOGH REGII AC ORPHANOTROPHEI HALENSIS MEDICO
PRACTICO CONSTITVTO

PRO
GRADV DOCTORIS
SOLEMNITER CONSEQVENDO
DIE IV. MAII MDCCCLXX.
H. L. Q. C.
PVBLICE DEFENDET
AVCTOR
CASPARVS LVDOVICVS CVRTIVS
LIPPIA - GVESTPHALVS.

HALAE
LITTERIS HENDELIANIS.

TRINITY
LITURGICAL
CONSENSUS PARITUM
GRIEKEN

GRATIOSI MENTORVM ORDINIS
PROTECTOR
FRIDERICUS CHRISTIANUS
LITURGICAL

GRADY DOCTORIS

CHRISTIANUS
LITURGICAL

SENI VENERANDO
MERITISSIMO AC HONORATISSIMO
PATRI SVO OPTIMO
PIE IN AETERNVM COLENDG
DOMINO
ARNOLDO CVRTIO
CONSVLI LIPSTADIENSI GRAVISSIMO
C V I
OMNEM PRAETERITAM PRAESENTEM
ET
FVTVRAM RERV SV ARVM FELICITATEM
VNICE DEBET

PRIMUM HOC STUDIORVM SVORVM

SPECIMEN

CVM VOTO DIVTVRNAE PROSPERITATIS

SIMVLQVE

IN DEVOTVM OBSEQVIVM

D. D. D.

FILIVS OBSEQVENTISSIMVS

CASPARVS LVDOVICVS CVRTIVS.

TENTAMEN INAUGURALE
DE
EXPLICANDO
CONSENSU PARTIVM
QVI NERVIS DEBETVR.

§. I.

Ego quidem, cum ad explicandum, qui nervis infidet, consensum, animum appellerem, laboremque dein, quem suscipere decreueram, ad ultimum, quem illustres Viri stabiluere, Medicinae finem referrem, serio de illius utilitate dubitare coepi; atque parum absuit, quin ea me cogitatio a sterili, vt putabam, atque ingrata disquisitione deterruisset. Quando enim, vt fert plurimorum sententia, fanitatis tam conseruatio, quam restitutio vltimus creditur, ad quem reliqui omnes collineant, Medicinae finis: sequitur, non posse vumquam vtile quidquam in Medicina reputari, quod non Praxin, quam medicam dicunt, illuminet. Atqui fateor omnino, non satis me perspicere, quo demum momento intellecta istius consensus ratio

ratio Praxin medicam aut emendare, aut amplificare posset? Enimvero nouisse quidem Practicum oportet, tum, *consentire partes neruorum adminiculo*, tum etiam, *quaenam sint C. H. loca, ea ratione consentientia?* Quo vero modo is consensus absoluatur, quae interna vi dirigatur? nec scire iuuat in Praxi, nec ignorare nocet. Noluit enim, quod satis notum, benignitas DEI plurimarum rerum usum scientiae humanae alligare, quae adeo est manca, adeo saepe incerta, adeo, suis illecebris hominibus illudens, nociua. Nonne videmus nautas, magnetisimi inscii, magnetica tamen acu quam optime uti? Nonne pictores lucem & umbram pulcherrime temperant, licet colorum ortum naturamque sciant cum ignarissimis? Et quid plura? Repertis demum Medicinae remediis, homines de rationibus eorum differere coeperunt: nec post rationem, Medicina est inuenta, sed post inuentam Medicinam, ratio est quaesita (CELSVS Libr. I. p. m. 9. 10.). Quodque imprimis huc spectat, felicissimi existere Medici in curandis his morbis, qui consensui neruorum debentur, licet *vel* nullo modo de eius theoria solliciti fuerint, *vel* eiusmodi condiderint, quae falsissima erat. Non possunt, credo, habita utilitatis ratione, plura et grauiora in argumentum, quod tracto, momenta dici; neque forte adeo fuissem liberalis, ni vidissem, plura superesse, quae reponi possunt. Atque *primo* quidem CELSI, elegantissimi scriptoris, auctoritate utor. Is enim postquam Medicorum de abditis morborum causis, vel inuestigandis vel negligendis, argumenta, in vtramque partem disputata, commemorauit, subiicit demum ea, quae proxima vero videntur ipsi, neque addicta alterutri opinioni, neque ab vtraque nimium abhorrentia, sed media quodammodo inter diuersas sententias. Atque hac occasione (l. c. pag. 13.) empiricus dicit haec: *Quamquam multa sint, ad ipsas artes proprie non pertinentia, tamen eas adiuvant, excitando artificis ingenium. Itaque ista quoque naturae rerum contemplatio, quamuis non faciat medicum, aptiorem tamen medicinae reddit.* Profecto verisimile est, & HIPPOCRATEM & BRASISTRATVM & quicumque alii, non
con.

contenti febres & ulcera agitare, rerum quoque naturam ex aliqua parte scrutati sunt, non ideo quidem medicos fuisse, verum ideo quoque maiores medicos extitisse. Quodsi iam naturae contemplatio adeo est Medico utilis: ea certe, quae propius ad Medicinam spectat, corporis nempe humani eiusque conditionum inuestigatio, longe ipsi maiorem vtilitatem adferat necesse erit. — Perpendi dein, eximios quosdam Practicos, quos inter HOFFMANNVM tantum & merito laudatum *Rob. WHYT* nominare liceat, in explicando eo neruorum consensu, multos fuisse, eiusque rationem non iudicasse disquisitione indignam — Obseruavi porro, reuocans paulisper summae theoriae medicae capita in memoriam, innumera in illa rerum exempla existare, quae, quamuis a Praxi medica satis distent, subtiliori tamen indagazione censentur digna. Sit mihi is magnus Apollo, qui ostendit, qua demum ratione subtilissimae illae, de fluido nerueo, actione tam neruorum, quam musculorum, secretionibus, generatione caeterisque huius farinae rebus, quaestiones ad feliciorum quidquam conferant Praxin? Caue etiam, existimes, haec in Physiologia tantum occurrere, Pathologiam iisdem esse immunem atque eiusmodi tantum doctrinis referendam, quae in Praxi summae sint vtilitatis. Dic, amabo, num (vt tantum exemplo vtar) febris inflammatoria melius curetur, si *essentia* verae inflammationis omni ex parte intelligatur? Methodus inflammationibus veris medendi vna eademque manet siue BOERHAAVII theoria valeat, siue HALLERI iudicetur vera, siue demum ea proberetur, quae media sit inter vtramque. Sunt, qui pleuritis sedem in pulmones reiciunt, alii musculos intercostales accusant, nonnulli pleuram ipsam. Quae, licet per multas paginas, perque magnae contentiois disputationes tractentur, pleuritis tamen curationem non mutant. — Nouissime cogitationi meae subiit hoc. Scientias artesque, quas genus dein humanum excoluit, necessitas inuenit. Cui postquam satisfactum, pulchritudini operum aliisque finibus, extra durae necessitatis reli iactum positus, locus paruit. Atque haec quidem eius sunt indolis, vt neminem fu-

fugiant, perque ea consent, quae res inter homines gestae edocent. Nunc, cum sanitate vitaeque nil dulcius sit, morborum atrocitas mortisque frequentia Medicinam genuit. Pressi eadem, quam dixi, necessitate homines medicam excoluere artem, eamque ad fastigium perduxere, quo omnino potest superbiere, licet id summum salutari nequeat. Magna itaque ex parte necessitati isti satisfactum, quaeque restant non tanti certe sunt, ut ne possint sibi Medici plures fines proponere. Ob quam causam factum, ut, superatis grauioribus difficultatibus, de theoria excolenda cogitauerint Medici, atque is, qui medelam tantum morborum primum curabat, Physicam nunc C. H. tradat; fontes e quibus C. H. mutationes deriuari possunt, aperiat, aut aperire saltem studeat, omneque, quod capir in inquirendo C. H. cognitio nostra augmentum, ad finem Medicinae referat.

§. II.

Consensus partium quid?

Propius iam ad tractandam materiem accedens: a generali consensu, quem Medicus perquirat, idea ordiar. Attenti ergo ad id, quod vsus hic edocet, obseruamus 1) numquam vni istum parti tribui, sed pluribus, siue duae nunc fuerint, siue adhuc plures. Sic ventriculum, pulmones, cerebrum, intestina secum ipsis consentire, numquam auditur; at renes cum intestinis, ventriculum cum corde, pulmones cum cerebro consentire, dictiones sunt, quae frequentissime occurrunt. Ergo consensus ponit *partes diuersas*, aequae se inuicem *remotas*; 2) requiri ad consensum, ut partes, quas inter obtinet, mutua sibi ratione conditiones quasdam aut vere inferant, aut inferre possint. Quando calculus renes irritat: cardialgiam colicamque inde obseruare contingit. Quod si iterum, sub mali hypochondriaci paroxysmo, primae viae a spasmu patiuntur: tenuis deprehendi solet vrina, spasmus, renes infestantis, signum. Arque dicunt ideo, renes inter & primas vias consensum obtinere. Nonne vero hic partes quaedam diuersae
aque

aque se inuicem remotae conditiones quasdam, mutua sibi ratione, inferunt? Idque in reliquis quoque exemplis, quae de consensu partium adferri possent, comperitur. Duo tamen sunt, quae obseruanda hic veniunt. *Primo* conditiones istae, quas sibi inferunt consentientes partes, tam *naturales* quam *praeternaturales*, neque minus *similes* sibi *dissimiles*que esse possunt. Quod *prius* attinet: non ignoro quidem, multos Medicos solere, ad statum morbosum solummodo, partium consensum referre, seducti forsitan *vel* sympathiae voce, qua *compassio* indigitatur, quaque non raro ad significandum consensum vruntur, *vel* eo, quod non solum plurima consensus exempla a statu morbofo desumuntur, sed consensus etiam multo in morbis clarior, quam sub sanitate, apparet. Non tanti vero haec sunt, vt iis me de mea deiici pariar sententia. Enimvero quod a sympathiae nomine repetitur argumentum, nimis forte est indigum. Vt enim de eo nil dicam, quod Medicum non deceat, vocabulis nimium inhaerere, exque iis res significandas determinandas que, sine mora, diiudicare, vtque etiam id omittam, quod *passio* saepe saepius ad ea adplicetur, quae nos *bene afficiunt*; gaudii exemplo: notandum erit, sympathiam quidem non raro duobus pluribusque adscribi, quibus, ex incognita causa, ideo male est, quod alteri internum accidit aut imminet malum, saepe tamen tunc etiam dici obtinere, vbi aut vtrique, in sympathia constituto, bene est, aut vni tantum, altero interea male adfecto. Nonne enim gaudio diffluentibus sympathiam quandoque tribuimus? Nonne curationes, quibus a sympathia nomen datum, saepe sic perficiuntur, vt vnus eorum, quos inter sympathia intercedit, in tantum curetur, in quantum alter male se habere incipit? — Grauius alterum est, quod adfertur, argumentum. Negari omnino nequit, clarius multo consensum partium in morbis elucescere, quam in sano corporis statu, idque ideo, quod in perfecta sanitate omnes partes sanae sunt, neque ergo dici accurate potest, cuiam inter eas sanitas vnus debeatur? Non licebit tamen ideo, partibus, vel in sanissimo earum statu, consensum denegare. Cum enim, in

B

con.

consensu sanarum partium, nil contineatur, quod a sana ratione abhorret; cum etiam allata, quae contrarium suadere iudicatur, ratio aperte insufficientis sit; cum denique partes nequeant in morbis consentire, ni sanae etiam in se inuicem agant mutuo: non video sane, quid obster, quo minus naturalis quoque conditio, quam in alia consentiens pars producit, ad consensum referatur? Praeterea non negabunt Medici, consensum partium mirum quantum posse remediorum actionem promouere; & tamen mutatio, quam bene electa medicamenta inferunt, nequit proprie morbosa dici. Accedit quoque, quod Medici quandoque, in explicandis phaenomenis occupati, ad consensum prouocent, ubi mutatio modo vni parti, modo vtrique illata, nequit recte praeternaturalis vocari. Sic si in grauida obseruetur, illam insolita appetere, sieta nauisere &c. ea quidem ex consensu vteri cum ventriculo explicari solent. Non poterit vero illa certe mutatio, quae eo tempore, quo illa conspiciuntur, vtero accidit, morbosa nuncupari. Mitto iam plura, quae ea de re dici possent *). Restat vt ostendam, conditiones, quae consensui debentur, modo *similes* esse, modo *dissimiles*. Docent id exempla. Sic spasmi primarum viarum efficiunt palpitationes cordis, tenues vrinas, spasnum in cute, epilepsiam &c. qui morbi omnes respondent spasmo, in primis viis enato. Quandoque tamen paralytes etiam inde producantur, prouti id colica Pictonum ostendit; paralytis vero spasmo e diametro est opposita. — Dixi etiam apposite: consentientes partes sibi conditiones quasdam *inferre*, aut *inferre posse*. Est enim ex obseruatis manifestum, consentientes partes *non semper* sese mutuo, in quouis statu, mutare. Sic pedes cum intestinis consentiunt; non quouis tamen intestinorum mutatio acturum pedes quoque mutat. — 3) partes consentientes semper esse *solidas*, siue nunc simplicissimae sint, siue plus minusue compositae. Numquam auditur, sanguinem, serum, lympham, adipem, fluidum nerueum &c. secum

*) Hinc consensus diuisio in consensum *actionum* & *passionum* enata. vid.
REGAE vactr. de Sympathias Cap. 1.

consentire, licet quodlibet eorum alterum mutare possit. At in fibrillas musculares, nervos, pulmones, reliquasque partes *solidas* consensus cadit. 4) Opus esse, ut ea conditio, quae parti cuidam infertur, *propius* ab illa pendeat, quae alteri parti consentienti infertur. Sic irritatus ventriculus cutis spasmus infert, isque ex consensu oriri dicitur, cum propius ab irritatione ventriculi originem suam sumat. Quando is vero spasmus, in cute enatus, calorem, sudorem, debilitatem cutis efficit: hae mutationes consensui ventriculi cum cute dari nequeunt; *remotiores* enim sunt illius effectus. 5) Neque debere eiusmodi conditiones, quas generat partium consensus, a *solo earum simplici nexu* *) atque *vi mere mechanica* pendere. Sic tractio duodeni, ab inverso ventriculi motu producta, non potest satis bene ad consensum referri, cum ex simplici tantum nexu oriatur. Sic etiam ventriculus, ab aëre mirum in modum expansus, descensum diaphragmatis impedit; eiusmodi autem huius musculi laesio male in consensum eius cum ventriculo reiicitur; vis enim mechanica unica hic est afflicti diaphragmaticae causa. *Cooperari* quidem possunt praedictae causae, quando consensus has illasque mutationes infert; numquam tamen unicam debent mutationum, per consensum excitarum, causam in se continere. 6) Ortas ex consensu conditiones semper *manifestas* esse. Quae enim sensus nec aegri, nec Medici & adstantium incurrunt, in considerando partium consensu, omitti queunt, licet iisdem manifestae debeant demum adscribi. Atque ex his nunc, arbitror, vera poterit consensus partium, qui a Medicis consideratur, definitio erui. Est nempe *Consensus partium* praedictum, solidis partibus ideo tribuendum, quod conditio unius propius valet conditionem in alia producere, quae nec soli simplici earum nexui, nec vi mere mechanicae debetur. Partes itaque *consentiunt*, in quantum mutuus inter eas consensus deprehenditur; vocantur ideo *consentientes*,

B 2

*) *Simplex nexus* mihi dicitur is, qui per vasa, fibras, cellularem, membranas, nervorum propagationem nascitur.

tes, prouti illatae ex consensu conditiones *sympathicae* dicuntur *).

§. III.

Consentiunt partes nervorum auxilio.

Atque huius consensus varia dantur media, quae inter, siue numerum siue magnitudinem sympathicarum mutationum spectes, fibrae musculares atque nervi primas tenent. Missis autem reliquis, a pluribus iam copiosius disputatis, eum paulo exactius considero partium consensum, qui nervis tribui debet. Qua quidem in re vix opus est, ut veritas eiusmodi consensus comprobetur. Quodsi enim Medicinae partes vel per transennam tantum adspexeris: innumera deprehendes tam curationum sympathicarum, a nervis proficiscentium, exempla, quam paralyisium, spasmodorum, dolorum &c. ex eodem fonte scaturientium, specimina. In tanto eorum numero, qui eo de consensu dixerunt, paucos nominabo, apud quos & plura & specialiora eius exempla videri possunt **). Eumque consensum adeo fere ad vnum omnes probant, ut fuerint etiam, qui ad nervos omnem reuocauerint sympathiam ***); quod quidem nec in dubium hic voco, nec albo calculo noto.

§. IV.

*) Non dubito, fore plerosque, quibus haec, quam dixi, consensus definitio nimis artis circumscripta limitibus videatur. Neque instituti ratio permittit, ut per plura eam momenta defendam. Stet itaque sua univocumque sententia. Facile autem patet, hanc, quem descripsi, consensum difficultatibus premi, certe non eum, qui ab aliis vasis sanguiferis, fibris, cellulari, membranis, inter se connexis, adscribitur. Praeterea *Rob. WHYTT* iam negavit, sympathiam partium cellulari & vasis sanguiferis connexis recte tribui posse (*Von den Nervenjässlern*, pag. 25).

***) *REGAE* cit. *WHYTT* Betrachtungen über die Natur, Ursachen und Heilung der Krankh. die man gemeinlich Nerven: hypoch. und hyster. Zufälle nennet. 1 Capit. *HALLER Element. Physiol.* Tom. IV. p. 320 sq. 334 seq.

****) *WHYTT* l. c. pag. 28.

§. IV.

Difficultates in eo consensu explicando.

Quo vero clarior consensus neruorum elucescit: eo difficilius eius ratio euoluitur. Paene cimmeriae sunt, quibus ea inuoluitur, tenebrae. Tria imprimis momenta illi insunt, quae omnem fere videntur explicationem fugere, quaeque numquam forsit ad euidentem certitudinem, in quolibet singulari casu, euehi poterunt. Atque *primo* non satis exploratum est: num nerui consentientes *immediate* in se inuicem agant, aut *mediante* demum *sensorio communi*? Ergo, vt in exemplo res clarior fiat, si ab irritamento, naribus applicato, sternutatio oriatur: quaeritur, num ea a *connexione* neruorum, ad nares tendentium, cum neruis, diaphragma mouentibus, proueniat, aut potius sic explicari debeat, vt ab irritatione narium, propagata ad cerebrum, sensorium prius commune, perque id diaphragmatis demum irritentur nerui? Neutrum a veritatis specie plane alienum est; vtraque etiam sententia suos est fautores nacta. — *Dein* structura neruorum, comparata cum illo, quem dico, consensu, nouam adiecit difficultatem. Fibrae enim, e quibus nerui constant, sunt rectae, sibi parallelae & similes, nusquam (si a gangliis recesseris) confusae, nusquam ramosae, sed ab ipso cerebro, aut a spinali medulla, ad finem vsque finem distinctae, vt non plures in fine sint, quam in principio; quamlibet earum tenuissima membranula cingit, similis etiam earum fasciculum ambit *). Nunc, cum actio in distans iudicetur impossibilis, nulla videtur reddi posse ratio, quare, irritatis quibusdam fibrillis, totus irritetur neruus, & quare, si vnus e neruis agitur, alii quoque, cum eo non connexi, aut in motum abripiantur, aut alio modo mutantur? — *Denique* concipere non facile licet, quare neruorum consensus distitas saepe regiones afficiat, intermedias vero intactas quasi relinquat? Sic vermes nares irritant; oesophagum, pharyngem minus —

B 3

§. V.

*) HALLER I. c. p. 188. MONROI tract. de neruis, motu cordis, duct. thor. pag. 5. seq.

Momenta hic attendenda,

I. Mens humana.

Non id mihi sumo, ut me has omnes tenebras dispellere posse, credam; sufficere, in tanta rei tractandae obscuritate, nonnulla afferre, quae, paulo exactius isti consensui enodando, inferuiunt. Qua quidem in re nouisse primo oportet momenta, hic attendenda. Quamquam enim, quem tractamus, consensus neruis debetur, aque naturali, imminuta, aucta & alienata neruorum vi demum proficiscitur: attamen alia adhuc sunt, quae propius *vel* neruos ipsos, in consensu constitutos, mutant, *vel* a neruis sympathicis mutantur sic, ut proximiores conditionum sympathicarum causae euadant. Atque illa nunc inuestigabimus, inquitur capturi *ab anima humana*. Notum est, neruos, sensui inferuientes, animam diuersimode mutare; hanc mutationem mentis efficere, ut non solum sensorium commune, multiplice iterum ratione, afficiatur, sed singulares etiam nerui, pro ea, quae DEVS & menti, & corpori praescripsit, lege, illius vim experiantur atque imperium. Quod si applicetur ad consensum, quem nerui inter se alunt, non poterit non ostendere, mentis hic quandoque rationem habendam esse. Patebit id eo magis, si consideraueris, quandoque, vel in ipso statu naturali, consensum, qui neruis tribuitur, animae simul adscribi debere. Sic ab aucto appetitu aut adspectu cibi, qui ad palatum est, maior oritur saluacae ad os affluxus; cuius quidem rationem recte a neruis repetunt eorumque consensum; nisi vero animam natamque in ea ideam simul respicias: vix sobriam poteris huius phaenomeni rationem adferre. Quod si enim velis mechanismum vnice attendere: ratio reddi non poterit, quare glandulae tantum saliuales, non aliae partes, quibuscum ventriculus alias consentit, afficiantur? Quando contra ea mentis ratio habetur: omnia fiunt clariora. Praedicta nempe sensatio excitat ideam certae conditionis in anima; mens humana,
caeco

caeco tantum impulsu mota, reagit in corpus eiusque nervos sic, ut ei praeprimis, ex lege *divina*, adficiantur, quos inter & natam in mente ideam conspiratio quaedam intercedit. Nunc vero glandularum inter salivalem secretionem & appetitum quaedam quasi cognatio obtinet. Quam autem similitudinem, cognationem aut conspirationem fingere tibi poteris inter appetentiam ad cibos & actionem, quam pedes, manus, renes aliaque, alias cum ventriculo consentientia loca, perficiunt? Nullam omnino. Quare, in eo casu, nervi potius glandularum salivalem aut vasorum, quae nactae illae sunt, quam reliquarum partium in consensum trahantur necesse erit. β) Nonnumquam etiam, mediante anima, consensus nervorum in morbis operatur — . Si quis rem, ipsi nauseosam aut visu, aut odoratu, aut gustu percipit: vomitum concipere solet. Hunc vomitum non poteris mechanico, ut ita dicam, nervorum consensui dare, cum videas eandem rem, si alteri aut adiphora sit, aut maxime ad palatum, satis in eo dissimilem effectum, aut nullum producere. Praeterea, in eo exemplo, manifesto observamus, gradum vomitus, a re nauseosa excitati, non actionem quidem rei nauseosae in nervos oculorum, linguae &c. sequi (potest enim vel a sola repraesentatione, in anima facta, oriri), sed potius ideae respondere, quam anima patitur. Quo enim haec vividior: eo facilior, eo grauior evadit vomitus. Quod si nunc mentem in auxilium vocas: veram habebis huius phaenomeni rationem. Res nempe nauseosa excitat in anima ideam, quacum horror eiusdem coniunctus est; ista idea mutat corporis nervos, atque inter eos hos, qui quendam habent ad rem nauseosam respectum, quorsum ventriculi nervi pertinent — . Prouti anima in morbis sympathicis actionem nervorum nonnumquam *intendit*, quod allarum exemplum ostendit: sic quandoque eam etiam *deprimat*. Luculentum exemplum praebet lipothymia a titillatione nervorum enata. Consensus certe nervorum, mechanica quadam ratione, operari hic nequit, cum longe grauiores quandoque oriuntur nervorum, qui pedes, manus &c. adveniunt, irritationes, quas

tamen

tamen animi deliquium non excipit. Voluptuosa ergo idea, cum excedat, veram in se continebit prostratae tunc nervorum actionis causam - . Denique *alienata* sensatio, si sympathica fuerit, animae quandoque debetur. Docent id pica & malacia, in gravidis obseruatae. Quamcumque enim hic, in nervis productam, corpoream mutationem concipias: ea tamen animam prius mutabit, quam insolitus queat appetitus enasci. Nausea quoque, quam animae mox tribuimus, saepe saepius nihil aliud, quam alienatam sensationem, sistit - . 7) Non adeo rarum est, quando anima curationes sympathicas praestat. Si dulces aëris tremores, quos ars musica excitat, morbos curarunt *): maxima certe harum curationum pars ad animam redit. Nouimus etiam, quosdam nervorum morbos curari, quando dolorifica causa vni adplicatur parti; quo in casu quidem sympathia nervorum operatur, sed mediante demum anima, utpote quae doloris effectum auget, faciliat. Illustrari haec possunt per ea, quae de curatis, per terrorem aliaque animi pathemata, nervorum morbis obseruationes frequentissime docent - . 8) Denique anima quandoque impedit, quominus sympathicae quaedam conditiones oriantur, alias per nervos excitandae. Manifestum exemplum praebet tussis, quam HALLERVS in brutis producere non nisi rarissime potuit, licet asperam eorum arteriam potenter irritauerit **). Pater ergo ex dictis 1) animam quandoque in sympathia nervorum, siue nunc naturalis sit, siue praeternaturalis, siue demum in remediorum operatione conspiciua, concurrere. 2) Intelligi saepe ex eius natura & commercio cum corpore humano, quare a sympathicis conditionibus modo hae, modo illae partes adficiantur. Arque ideo 3) hunc consensum, quod Medicinam spectat, nullis difficultatibus, quae insuperabiles dici possent, premi ***).

§. VI.

*) WHYTT I. c. pag. 8. HEVERMANN Vermischte Bemerkungen und Untersuchung, der ausübenden Arzneiwissenschaft. Erst. B. pag. 29.

***) HALLER *Elem. Physiol.* Tom. III. pag. 301.

***) Apposite dixi: quod Medicinam spectat. Omnino enim hisce insunt, quae

II. Vasa sanguifera.

Sed egregie errant, qui omnem neruorum sympathiam vnice ad animam referunt *); obseruantur potius consensus partium, qui vel soli mechanifimo, vel animae quidem, sed non omni ex parte, tribui possunt. *Vasa sanguifera* multum hic valent; qua quidem de re nemo dubitabit, qui summum illud neruorum in vasa sanguifera horumque iterum in neruos imperium considerat. Liceat nonnulla tantum exempla adferre. Iridis, ab illapsu luminis, contractionem consensui quidem retinae cum iride tribuunt, vt tamen propius eam a mutatione vasorum sanguiferorum repetant **). Lithomyia, quae cardialgiam saeuam comitatur, magna ex parte, debetur vasis sanguiferis, quae a spasmo tunc valide constringuntur, vt sanguis a corde vel recipi, vel propelli recte non possit. Paralysis, quae Pictonum colicam sequitur, non minus vasis sanguiferis dari ex parte debet ***). Quando in summa cephalalgia

nec

quae difficultatem pariunt, sed Philosophis relinquenda. — Quando ceterum anima sympathicas excitat condiciones: in his explicandis nunquam facile coecus ille, quem DEVS animae impressit, instinctus omitti debet. Eo enim fit, vt non solum certae indolis condiciones sympathicae oriantur, sed variae etiam partes adficiantur. Indidit scilicet DEVS naturalem istum impetum menti, vt in salutem corporis agere queat; atque ea in re, propius ad bruta homo accedit, quibus vero & plures & maiores impetus naturales insiti sunt, cum illis, ratione destituta, magis indigeant. Atque ex hac mentis conditione, qua si exciteretur in salutem corporis agere annitur, quodammodo nonnulli sympathici affectus explicari possunt, licet, quod alios spectat, non leuis superesse difficultas obseruetur. Clarius haec intelligentur, quando lectoribus placuerit elegantem *Coleb. b. m. REIMARI* libellum voh den *Ursachen der Thiere*, perlegere. Vid. etiam WHYTT l. c. pag. 54.

*) Vid. HALLER *Elem. Physiol.* Tom. IV. pag. 321.

**) WHYTT l. c. pag. 13. HALLER l. c. Tom. V. pag. 376. seq.

***) *Illustr. BOEHMERI* Dissert. de Paresi ex Colica.

nec lucis radii, nec aëris tremores perferri possunt, quod ad sympathiam refert WHYTT (l. c. pag. 12.), id equidem, plurimis in casibus, ex congesto sanguine, hincque tensis fibrillis nerveis, explicandum esse censeo. Multum etiam valent vasa sanguifera in perficiendis sympathicis quibusdam curationibus. Sic, si nares in homine, quem lipothymia corripuit, ab adplicatis spirituosis, volatilibus irritantur, vasa sanguifera a nervis irritatis adficiuntur, redit inde circulus sanguinis & vita. Atque ex his & similibus intelligitur, 1) in explicando consensu partium, qui nervis tribuitur, vasorum quandoque sanguiferorum rationem habendam esse; 2) posse exinde *tam* sympathicam conditionem, *quam* loca adficienda quandoque cognosci. Nam nexu partium & gradus illius affectionis, quae parti, a qua sympathia proficiscitur, inhaeret, multum hic lucis affundunt; 3) hinc, generatim re spectata, eiusmodi iterum hic momenta occurrere, quae nullis difficultatibus subiecta sunt.

§. VII.

III. Functio et natura partium, mediantibus nervis consentientium.

Functio & natura partium, mediantibus nervis consentientium, non minus consensus rationem illuminant. Quae enim, si considerantur, quandoque docent 1) quare haec illaue sympathica conditio oriatur? Quod nausea, quod vomitus a sympathia oriri queat, singulari id ventriculi functioni & naturae debetur. 2) Quare haec illaue pars in consensum trahatur? Atque hic duo maxime momenta attentionem merentur: *α) Copia nervorum.* Quo enim plures & maiores nervi loco cuidam insunt: eo frequentius, facilius, graviusque sympathice a nervis affici potest. Qua in re forsitan ratio latet, quare cerebrum & ventriculus, in tot morbis, pariantur? *β) Conspiratio partium ad unam functionem.* Facile enim patet, quod, quando partes aliunde iam connexae sunt, sympathia eo quidem facilius murua debeat inter eas obrinere. Ut enim opifices, in aedificanda domo occupati, adeo arctum, inter se inui-

inuicem, nexum alunt, vt non facile possit vnus vitium committere, quin alterius etiam labor impediatur: sic partes quoque corporis, ad vnam functionem conspirantes, mutuo sese adficiunt. Hinc tussis, ab irritata aspera arteria, non minus oritur, quam ab irritato diaphragmate; hinc irritatis faucibus oritur nausea; hincque forte simul fit, vt calculus renalis & vesicam, et vrestram adficiat. *Vniuersalis*, quam obseruamus, *sympathia* partium non minus hinc consequitur. Conferatur W H Y T T l. c. pag. 8 seq.

§. VIII.

IV. Dispositio subiecti singularis aut morbosa, aut sana.

Vt in omni mutatione, quae corpori humano accidit, dispositio multum valet: sic magni etiam momenti existit in ea, quam tractamus, *sympathia*. Missa iam facta illa dispositione, quae *cui-libet* homini insita est: de *singulari* tantum ostendam, quantum ea debeat, in explicando isto consensu, considerari. Quodsi nempe ea bene intelligatur: poterit quandoque exinde patere 1) quare haec illaue pars sympathetice afficiatur? Spectant huc exempla, quae adducit W H Y T T l. c. pag. 60. seq. 2) Quare haec illaue conditio sympathica enascatur? Sic in his, quibus vomitus solemnus est, facilius a sympathia quoque ea euacuatio contingit. Inde etiam fit, vt volatilia quaedam corpora, naribus applicata, modo hunc, modo illum effectum producant, quod vix accurate explicabis, si neglecta subiectorum idiosyncrasia, naturam applicatorum corporum solum respicias. Mitto iam plura exempla, cum res facilis sit, atque a nemine in dubium vocari queat. Quamuis etiam ratio huius dispositionis eiusque ortus ea saepe ratione lateat, vt vel plane non, vel difficillime erui queat: ea tamen difficultas, cum in aliis etiam istius dispositionis exemplis occurrat, nec in his solum, quae neruorum consensum respiciunt, huius rationem inire nec possunt, nec debent.

Atque ex his (§. V–VIII.) multa possumus sympathiae, a nervis provenientis, exempla satis bene explicata sistere. Superest autem difficillimum momentum. Observamus scilicet condiciones quasdam, quae sympathicae non solum habentur, sed nervis etiam tribuuntur, quas tamen adducta (§§. citr.) aut plane non, aut insufficienter illuminant. Sic opium aut ventriculo, aut intestino recto inditum, sine mora & hominem, & bruta ea ratione afficit, ut partes primum nonnullae sensibiles, dein omnes nervi torpeant, mutantur (WHYTT l. c. pag. 60. seq.). Materia putrida, ventriculo inhaerens atque ibi immota, vniuersalem torporem, quandoque lipothymiam infert; viscida autem, ibi resagnans, colluuiis innumeros morbos, sympathiae tribuendos, producit, epilepsiam, tussim conuulsuam, febres intermittentes, cephalalgiam &c. Quodsi nunc praedicta (§§. citr.) referantur ad haec innumeraque similia: facile deprehendes, superesse, in explicando partium consensu, in quantum a nervis pender, quae nondum dilucidata sunt, nunc ideo paullo exactius consideranda. Sed possunt haec omnia ad *nervos* ipsos, in sympathia constitutos, reuocari. Quare de his nunc differendum, docendumque, 1) quam quidem ob causam considerari hic debeant; et 2) qua ratione agant, quando sympathicas inferunt condiciones – . Quod vero prius attinet: id quidem facile patet. Namque α) quae §§. citr. dicta sunt aut nullam sympathiam efficiunt, aut certe non eam, quae nervis debetur, nisi nervi simul affecti sint – β) quo plures, quo maiores nervi parti cuidam insunt: eo faciliores in ea sunt atque frequentiores condiciones sympathicae (§. VII.). γ) nervi ostendunt quandoque, quare haec potius, quam illa loca in consensum trahantur, & quam ob causam, hic potius, quam alius sympathicus affectus oriatur? Quod quidem ex his, quae protinus dicam, clarius elucescet. δ) Quandoque causa sympathiae ad nervos vnice redit (conf. §. seq.).

§. X.

Actio nervorum, in sympathia constitutorum.

Difficillimum nunc locum explicare aggredior. Queritur nempe: qua ratione fiat, ut mutatio, vni nervo aut fibrillae nerveae illata, mutet alios nervos fibrillasque, praesente licet ea conditione, quam in superioribus adduximus (§. IV. n. 2.) —? Quando aut anima humana (§. VI.) aut vasa sanguifera (§. VII.) aut conspiratio ad unam actionem, aut demum similitudo functionis (§. VIII.) concurrunt atque cooperantur: nil quidem videtur faciliorem admittere explicationem. Quodsi vero *solis* nervis tribui sympathia debet: ea etiam quaestione nil erit difficilius. Tentabimus ergo quid ferre humeri valeant —. Occurrunt hic attentio ad observata exempla huius consensus, quae *resorptioni materiae cuiusdam* adscribi possunt. Quando opium, vel quibusdam tantum nervis adplicatum, languorem efficit; quando putrida materia, ventriculo inhaerens, lipothymiam producit; quando vinum, in ore volutum, aut inebriat, aut roborat; quando generatim volatilis quaedam materia, vni parti illata, vel omnia, vel plura systematis nervosi loca mutat: satis mihi manifesto videtur apparere, resorptionem eiusmodi materiae sympathiae causam existere. Quae enim ubique obvia sunt vasa absorbentia, resumunt volatilem istam materiam, cumque etiam pateant in cellularem, quae nerveas fibrillas coniungit, atque cellulae praedictae telae inter se conspirent: fieri sic potest, ut eiusmodi materia ad plures perferatur nervos, easque diversimode mutet —. Quid vero dicendum, quando resorptio, quam diximus, non obtinet? Videmus, viscidam materiam, vermes aliaque, in quae aut resorptio non cadit, aut certe non sic, ut ipsi consensus tribui queat, non minus, quam ista absorpta, sympathice partes afficere. Qua quaeso hic ratione unus e nervis alterum in consensum rapit? Cum eiusmodi nervorum consensus in dubium trahi nequeat, tot observationibus confirmatus; cum etiam ea quae l. c. de structura nervorum diximus, negari non

possint: sequitur, *vel* nervos consentientes, quodam in loco, coniungi, *vel* propositionem, quae hanc parit difficultatem, quaeque *actionem in distans* reiicit, esse falsam, aequae veritate alienam, *vel* aliud quid adesse, licet incognitum, quod ab vno primum sympathicorum nervorum mutetur, inque alterum dein eorum agat, cumque eo conditionem illius communicet. Quod *hoc* vero spectat: cum Medicum non deceat, ad obscura, incognita, nullo modo declaranda occultasque qualitates prouocare, eius quidem rationem non habebit. Neque *istud*, quod primo loco posui, assumi potest, cum declaratae nervorum structurae aduerfetur (§. IV.). Caue quoque existimes, istam nervorum coniunctionem atque confusionem in gangliis forte contingere. Dantur enim (plura argumenta mitto *) nervi sympathici, qui nullum ganglion nacti sunt **). Restat ergo, vt asseratur, nervos hic consentientes, *actionem in distans patrantes*, alios afficere. Certe non ausus fuissim, *actionem in distans*, a tot Philosophis & Medicis in dubium vocatam, profiteri, nisi magni nominis Virum ***)) nominare possem, cui eandem defendere placuit. Plura sunt interea argumenta, quae, ad eam probandam, afferri possunt. Actio spirituum in se inuicem, non omnino neganda; actio animae in corpus, certe non contactui danda; mutatio foetus a matre, quandoque saltim admittenda; vis demum attractrix ipsa documento esse possunt. Possim etiam ad naturam substantiarum tam materialium, quam immaterialium prouocare, exque ea ostendere, non posse mutuam eas inter *actionem* obtinere, ni in *distans* perficiatur; sed metuo, ne hoc quibusdam nimis metaphysicum videatur, aequae scripto medico alienum — . Verum dices forte: non perspicui modum, quo actio in *distans* absoluitur; explicari itaque hic obscurum, quod dicunt, per aequae obscurum — .

At.

*) WHYTT l. c. pag. 30. seqq.

) HALLER *Elem. Phys.* Tom. IV. pag. 201.*) Celeb. MEIER *philos. Betracht. über die Christl. Relig.* IV. Stück pag. 116 seqq.

Atqui fateor quidem, me rationem huius actionis omnino ignorare; quod tamen ideo, quam dedi, explicatio vituperanda sit, aeque minus perspicio. Namque 1) quaestio erat haec: quomodo mutua actio sympathicorum neruorum, a se inuicem distorum, seque nulla ratione contingentium, conciliari queat cum thesi, qua asseritur, actionem in distans fieri non posse, licet ista actio neruorum mutua ab his solis, nullo interiecto medio, oriatur (conf. §. IV. cum praef. §.)? Atque haec nunc mihi satis soluta esse videtur, negato illo, quod omnem peperit difficultatem; 2) tenentur nec Medici, nec Physici ad vltima redire cognitionis humanae principia; 3) tacite ponere videris, mutuam corporum, sese contingentium, actionem melius intelligi, quam actionem in distans. Quod vero egregie est falsum. Quod non difficultates parit Physici propagatio morus! Merentur hic legi *Illustr. EBERHARDI Bernische Abhandlungen aus der Naturlehre, Arzneygelahrth. und Medicinal, II. Theil.* pag. 176 seq.

§. XI.

Quare quidam tantum nerui a consensu afficiantur.

Omissis iam illis, quae ea de re ex superioribus (§§. V–VIII) constare possunt, momentis: duo tantum considerata superesse videntur. Atque *primo* quidem vicinitas neruorum. Quando enim nerui, ob factam materiae volatilis absorptionem, eiusmodi consensum patrant (§. X.): loca vicina sine dubio facilius afficiantur necesse erit. Quodsi etiam actione in distans ea sympathia abfoluatur (§§. citt.): cum finito cuilibet agenti limitata tantum actiuitatis sphaera tribui queat, ea, quae magis vicina sunt, in eandem eo facilius cadunt *). *Dein* intimior neruorum natura, qua sibi similes dissimilesque sunt, attentionem meretur. Quamuis enim cuilibet neruo sensibilitatem tribuere nos oporteat: attamen ea quodammodo diuersa esse deprehenditur, cum notum sit, quodque ab vno eodemque, nec gradu diuerso, stimulo varia nerui

*) Vid. exempla collecta a Rob. WHYTT I. c. pag. 56. 57.

ui ratione affici *). Quodsi itaque stimulum, corpori inhaerentem, fingas: poterit is quosdam nervos intactos relinquere, eos tantum afficiens, quos inter non discrepans obtinet sensibilitas **). Numquid hinc forsitan patet, quare, vno oculo affecto, alterum etiam afficiatur ***)?

§. XII.

Quare intacti quandoque maneant nervi intermedii?

Apposite dico: *quandoque*. Quod enim nervi nonnunquam intermedii sympathicam conditionem recipiant, docent varia exempla, aura imprimis, quam dicunt, epileptica ****). Praedicti autem phaenomeni ratio latet 1) in eo, quod §. ant. n. 2. dixi. 2) in sensus, non nimis excedentis, generali natura. Quando sensatio v. g. in cute oritur: motus in nervis a cute vsque ad commune sensorium propagari debet, atque nihilominus tamen nervi intermedii, seu fibrillae potius nerveae, quae cutim inter sunt & sensorium commune, affici non videntur. Celeritas sine dubio, qua is, ad sensorium commune, defertur motus, huius rei in se rationem continet, iuncto praepremis eo momento, quod motus nervorum, quando excitatur tactus, maximus sit in cute, anima hinc eum potius, quam minorem intermedium, attendat, atque sensationem ideo ad cutim referat. Cum ergo, in quavis sensatione, non nimis excedente, nervi intermedii, licet vere mutentur, mutari tamen non videantur: id quidem in actione non minus nervorum sympathicorum fieri potest; 3) nervi actionem in distans exferere videntur (§. X), neque inter se sunt connexi (§. IV). Plures huius phaenomeni rationes §§. V seqq. suppeditare possunt.

§. XIII.

*) IDEM l. m. c. pag. 84. seqq.

**) Adfertur *внхтт* huic theoriae; sed locus excidit.

***) *внхтт* l. c. pag. 13.

****) HALLER *Elem. Physiol.* Tom. IV. pag. 334 seqq.

§. XIII.

Num omnis neruorum sympathia, mediante demum sensorio communi, fiat?

Negari nequit, dari quosdam neruorum consensus, qui, mediante demum sensorio communi, contingunt. Quando enim aut anima (§. V.) cooperatur, aut vniuersum systema neruorum in consensum rapitur, prouti id in epilepsia sympathica accidit: sensorii communis concursus extra omnem dubitationis aleam positus esse videtur. Concedi forsitan debet, plerumque sensorium commune, iubente id vniuersalis sympathiae lege, affici, quando sympathici excluduntur effectus. Vix tamen admitti potest, opus esse, vt, in quavis neruorum sympathia, sensorium commune proximior statuatur consensus causa. Vidimus, vasa quandoque sanguifera hunc, qui neruis tribuitur, consensum efficere (§. VI.); resorptionem volatilis materiae non raro eius rationem in se continere (§. X.); posse etiam eum, actione neruorum in distans, absolui (§. cit.). Quibus in casibus cum actio sensorii communis non sit necessario respicienda: sequitur, posse quandoque neruorum sympathiam, sine communis sensorii concursu atque intercessione, contingere. Neque videntur mihi ea quae *Rob. WHYTT* vrget, argumenta*), contrarium satis aperte suadere.

§. XIV.

Breuis dictorum repetitio.

Quando huc vsque dicta perpendo: me meo satisfacisse proposito arbitror. Liceat mihi, vt id pateat, quaestiones proponere, quae, in considerando partium consensu, qui neruis debetur, moueri possunt, addita simul breui ad eas responsione. Quae ergo potest:

I. Quae

*) l. c. pag. 38.

I. *Quae sint huius consensus media?* Anima, vasa sanguifera, nervi ipsi (§§. V. VI. X.).

II. *Quid respondendum ad eas, quas in superioribus commemoravimus, difficultates (§. IV.)?* Vid. §§. X. XI. XIII.

III. *Quare modo haec, modo illa aut pars afficiatur, aut conditio sympathica enascatur?* Confer. §§. V. seqq. Praeterea vero considerari hic debet 1) mutatio, orta in nervis, a quibus sympathia proficiscitur; 2) eius gradus; 3) natura & functio illius nervi, qui in consensum trahitur; 4) status nervorum, aliunde affectorum *).

§. XV.

E p i l o g u s .

Quod autem in omni fere theoria (sed missis leuibus istis propositionibus, de quibus sanae rationis homo non dubitat, quae-

*) *Exempla facile haec illustrabunt.* Quando nervus, a qua sympathicae conditiones proficiscuntur, dolore afficitur: conditiones, exinde oriundae, diversae erunt ab his, quae ab imminuta eius actione enascuntur. Ergo huius *mutationis* ratio habenda. Quodsi porro dolor unius nervi sympathici magnus est: aliae exinde produci possunt conditiones, quam si parvus fuerit. Hinc *gradus* istius mutationis attendendus. Si nervi optici porro per consensum afficiantur: alii nati hinc effectus possunt, quam si aurium, linguae, varium, cutis nervi patiantur. Quare *functio* nervi, in consensum trahi, respicienda. Demum tussis, singultus, sternutatio, si a sympathia pendent, *aut* tolli, *aut* praecaveri possunt, quando alia sensatio grauior excitatur. Atque hinc dixi, *statum* aliunde affectorum nervorum hic in considerationem venire.

quaeque, vel ipsa sua leuitate, vilioris & tardioris ingenii hominibus placent) contingit, eam scilicet, firmissimis quamvis argumentis comprobata, paullo tamen difficiliorem ad casus specialiores adplicationem admittere: id ipsum, si qua vnquam in re, certe in explicando, quem dixi, consensu verum esse deprehenditur. Cauendum ergo, ne existimemus, aut falsa esse, aut insufficientia, quae huc vsque dicta sunt, quando, his licet applicatis, singulares quidam istius consensus casus non possunt exinde satis illuminari.

PRAE.

PRAESTANTISSIMO DOMINO CANDIDATO
 CASPARO LVDOVICO CVRTIO

OMNIGENAM PRECATVR FELICITATEM

PRAESES.

Non inanis labor, nec mera speculatio est, eum sollicite perquirere consensum partium corporis humani, ex quo multa symptomata explicanda veniunt. Satis enim constat, nobilissimum systema neruorum maximam machinae animali conciliare perfectionem, dum admirabilem partium consensum, consideratione dignissimum, efficit. Gratulor TIBI, CANDIDATE HONORATISSIME, felicem huius thematis electionem, gratulor vero TIBI ad huc magis studium medicum cum laude ad finem peractum. Quum TE per aliquot annorum intervallum auditore perindustrio usus sim et sub eodem tecto quotidiana fere consuetudo fuerit, non possum sane, quin TIBI non solum diligentiae sed honestae quoque vitae testis sim. Ex animo itaque TIBI decretos ex auctoritate Facultatis medicae honores in arte salutaris summos gratulor. DEVM adoro, ut suis omnia secundet & prospera reddat auspiciis, quae in facienda medicina in posterum conaberis. Dabam Halae die 3tio Maii 1770.

Ma 4711

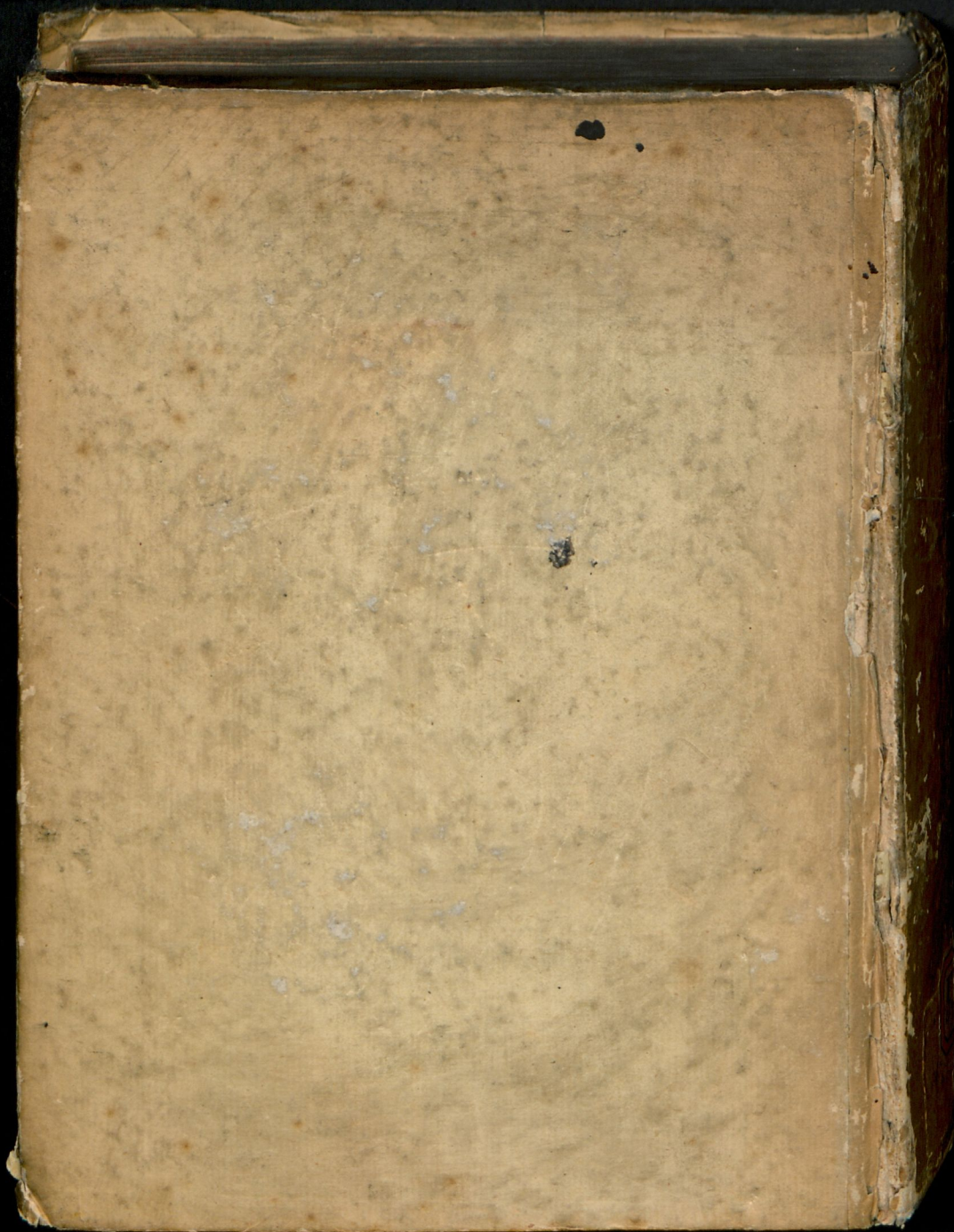
ULB Halle
003 941 760

3

St.

12

an 22 23

TENTAMEN INAUGURALE
DE
EXPLICANDO
CONSENSV PARTIVM
QVI NERVIS DEBETVR.

QVOD CONSENSV
GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
PRAESIDE
PRORECTORE FRIDERICIANAE MAGNIFICO
VIRO ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
DOMINO
FRIDERICO CHRISTIANO IVNCKERO
PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORE ET PROFESS. PVBL. ORD.
FACVLTATIS MEDICAE H. T. DECANO,
PAEDAGOGII REGII AC ORPHANOTROPHEI HALENSIS MEDICO
PRACTICO CONSTITVTO

PRO
GRADV DOCTORIS
SOLEMNITER CONSEQVENDO
DIE IV. MAII MDCCCXX.
H. L. Q. C.
PVBLICE DEFENDET
AVCTOR
CASPARVS LVDOVICVS CVRTIVS
LIPPIA - GVESTPHALVS.

HALAE
LITTERIS HENDELIANIS.

